

Participatie als mogelijk special onderwerp SvU

Ingrid van Lieshout / Jan-Berno van Lochem

Staat van Utrecht

21 februari 2023

Motie 'Democratische vernieuwing' - Provinciale Staten

In de motie 'Democratische vernieuwing' van de Provinciale Staten (8 februari 2023), wordt gevraagd om:

- 'met de partners binnen de Staat van Utrecht na te gaan of er voldoende data beschikbaar zijn omtrent participatie in Utrecht, en te peilen of er voldoende interesse is voor het maken van een special over participatie'
- 'bij het opstellen van de participatieverordening te verkennen of en hoe het participatie-instrument burgerberaden passend is in het beleid van de provincie'.

In deze notitie verkennen we het eerste aspect van de motie, of er voldoende data beschikbaar zijn om een Staat van Utrecht-special op te baseren. De vervolgvraag in een later stadium is of er ook voldoende interesse voor is.

De vraag om na te gaan of er voldoende data beschikbaar zijn om een special op te baseren, sluit aan bij de **meetlat** die programmateam en bestuurlijk verantwoordelijken van de Staat van Utrecht jaarlijks hanteren voor het maken van een onderwerpkeuze. De meetlat omvat de onderstaande drie aspecten, waarvan zoals aangegeven, de eerste in dit document zal worden onderzocht.

- ✓ Er zijn voldoende data op provinciaal / gemeentelijk niveau te vinden: Voor het schrijven van een special is het van belang dat er, in ieder geval grotendeels, met (statistische) data ingezoomd kan worden op niveau van provincie en gemeenten binnen de provincie. Als deze data niet voorhanden zijn, blijft de special 'hangen' in een algemeen verhaal op landelijk niveau en is er geen directe meerwaarde voor provincie zelf.
- ✓ Er wordt maatschappelijke relevantie gevoeld vanuit provincie - en gemeente Utrecht: Het onderwerp moet zowel voor de provinciale- als gemeentelijke overheid van belang zijn.
- ✓ Er wordt maatschappelijke relevantie gevoeld vanuit samenleving en netwerkpartners: Het is van belang dat het onderwerp ook brede groepen in de samenleving aanspreekt (goed bereik zal hebben) én zo mogelijk ook concreet van interesse is voor een of meerdere netwerkpartners van provincie of gemeenten. In dit laatste geval zal dan ook actief met dergelijke netwerkpartners kunnen worden samengewerkt (zoals in het verleden met onder andere Natuur en Milieufederatie Utrecht, Mulier Instituut en Kennisplatform Utrecht Sociaal (kUS).

Verkennen databronnen over participatie in overheidscontext

De Staat van Utrecht werkt primair met data die een wetenschappelijke grondslag hebben en doorvertaald kunnen worden naar de situatie van de provincie Utrecht. In de praktijk gaat het grotendeels om statistische data vanuit het CBS of bijvoorbeeld de GGD-regio Utrecht en om meer kwalitatief wetenschappelijke rapportages van de planbureaus SCP en PBL. Ook onderzoeken die in opdracht van gemeenten en provincie worden uitgevoerd, worden in themateksten en specials van de SvU besproken.

Het onderwerp participatie wordt binnen het (lokale en rijks-)overheidsbeleid heel breed opgevat en kan globaal in drie hoofdgroepen worden ingedeeld.

- **Lokale betrokkenheid:** Participatie in relatie tot democratie en het uitoefenen van invloed op (lokaal) overheidsbeleid.

- **Arbeidsparticipatie:** Participatie in relatie tot arbeid en inkomen.
- **Maatschappelijke participatie:** Participatie in relatie tot welzijn en sociale cohesie.

In het onderstaande kijken we achtereenvolgens naar welke statistische data er te vinden zijn over deze vormen van participatie en vervolgens meer toegespitst, welke kwalitatief wetenschappelijke rapportages op het gebied van lokale betrokkenheid er zijn evenals beleids- en visiedocumenten op dit gebied. Van deze laatste groepen geven we voorbeelden van voor de hand liggende rapportages die bij een eventuele special over dit onderwerp van nut kunnen zijn.

Statistische data over participatie

Beschikbare statistische data op zowel landelijk als provincie- en gemeenteniveau		
Lokale betrokkenheid / politieke interesse	Arbeidsparticipatie	Maatschappelijke participatie / sociale verbinding
☐ Opkomst verkiezingen ☐ Vertrouwen in instituties ☐ Vrijwilligerswerk Voor ca. 10 gemeenten in provincie Utrecht*: ☐ Buurttoezicht	☐ Werkloosheid ☐ Bruto arbeidsparticipatie ☐ Netto arbeidsparticipatie ☐ Inwoners met ww-uitkering ☐ Aandeel jongeren niet in opleiding en niet in werk (NEET)	☐ Mantelzorg ☐ Mantelzorg 65+ ☐ Eenzaamheid ☐ Zich geïsoleerd voelen ☐ Contact met familie, vrienden of burens ☐ Vertrouwen in anderen ☐ Vrijwilligerswerk ☐ Vrijwilligerswerk 65+ Voor ca. 10 gemeenten in provincie Utrecht*: ☐ Participatie ☐ Sociale cohesie ☐ Eigen toezicht ☐ Feitelijke inzet ☐ Collectieve zelfredzaamheid ☐ Zelfzorgend / zelforganiserend vermogen ☐ Zelfredzaamheid ☐ Betrokkenheid bij anderen ☐ Sociale weerbaarheid
<i>* Het betreft hier gegevens uit de Sociale Kracht Monitor, die in ongeveer 10 gemeenten binnen de provincie Utrecht wordt uitgevoerd. Deelnemende gemeenten hebben niet altijd dezelfde thema's in de vragenlijst opgenomen.</i>		

Statistische data alleen beschikbaar op landelijk niveau*		
Lokale betrokkenheid / Politieke interesse	Arbeidsparticipatie	Maatschappelijke participatie / Sociale verbinding
☐ Politieke interesse ☐ Politieke acties ☐ Vrijwilligerswerk voor politieke organisatie ☐ Lidmaatschap politieke partij ☐ Vertrouwen in de Tweede Kamer		☐ Contact met familieleden dagelijks ☐ Contact met vrienden dagelijks ☐ Contact met burens dagelijks ☐ Informele hulp ☐ Deelname verenigingen
<i>* Veel van deze indicatoren kunnen verder worden uitgesplitst naar persoonskenmerken zoals leeftijd, geslacht, opleiding en dergelijke.</i>		

Statistische data alleen beschikbaar op niveau gemeente Utrecht		
Lokale betrokkenheid / Politieke interesse	Arbeidsparticipatie	Maatschappelijke participatie / Sociale verbinding
☐ % vertrouwen in lokale overheid ☐ % vertrouwen in college van B&W van de gemeente Utrecht ☐ % vertrouwen in de gemeenteraad ☐ % vertrouwen in de ambtenaren van de gemeente Utrecht ☐ % vertrouwen in landelijke overheid ☐ % vertrouwen in de regering ☐ % vertrouwen in de ambtenaren van de Rijksoverheid ☐ % inwoners dat iets gedaan heeft om beleid, plannen of activiteiten van de gemeente te beïnvloeden ☐ % inwoners dat heeft geparticipeerd op een of meerdere manieren om beleid, plannen of activiteiten van de gemeente te beïnvloeden ☐ % inwoners dat naar een (digitale) bijeenkomst van de gemeente is geweest ☐ % inwoners dat een klacht of zienswijze indient ☐ % inwoners dat contact heeft met een bewonersgroep bijvoorbeeld het wijkplatform ☐ % inwoners dat online zijn mening heeft gegeven via een vragenlijst of peiling ☐ % inwoners dat contact heeft met een raadslid of (wijk)wethouder ☐ % inwoners dat deelneemt aan een participatietraject ☐ % inwoners dat vindt dat de gemeente iets met hun bijdrage heeft gedaan ☐ % inwoners dat initiatief heeft genomen om beleid te beïnvloeden (maatschappelijk initiatief en/of petitie ingediend) ☐ % inwoners dat iets voor de leefbaarheid en veiligheid doet, zoals buurtpreventie of Burgernet ☐ aantal burgeragenderingen en burgerinitiatieven ☐ aantal gestarte petitie (ingediend)		☐ % inwoners dat zich in de buurt inzet voor een of meer activiteiten. ☐ % inwoners dat ondersteuning van de gemeente of een andere organisatie nodig heeft (gehad) bij activiteiten in de buurt ☐ % inwoners dat bekend is met het Initiatievenfonds ☐ aantal gehonoreerde aanvragen Initiatievenfonds

Kwalitatief wetenschappelijke rapportages op het gebied van lokale betrokkenheid (bijvoorbeeld)

- Boogaard, G. et al. (2016): G1000 Ervaringen met burgertoppen.
- CBS (2020): Sociale uitsluiting in Nederland: wie staat aan de kant?
- Rekenkamer Utrecht (2022): Horen, zien en samen door. Een onderzoek naar de ervaringen met en resultaten van inwonersparticipatie in de gemeente Utrecht.
- SCP (2020): Maatschappelijke en politieke participatie. [Maatschappelijke en politieke participatie | De sociale staat van Nederland: 2020 - SCP](#)
- SCP (2021): Draagvlak voor het burgerforum.
- TNO (2022): Versnelstudie 1. Burgerberaad.

Beleids- en visiedocumenten op het gebied van lokale betrokkenheid (bijvoorbeeld)

- SCP (2022): Meedoen aan de samenleving. Naast kunnen en moeten ook een kwestie van willen en mogen. (Essay)
- SCP (2019): Samen zijn we sterk. De burger en het klimaat- en energiebeleid: een reflectie.
- SCP (2016): Niet buiten de burger rekenen. (Essay)
- Provincie Utrecht (2019): Coalitieakkoord. Nieuwe energie voor Utrecht.
- Provincie Utrecht (2020): Participatie voor en door de provincie Utrecht. (Programmaplan)
- Provincie Utrecht (2021): Het energieke gesprek met inwoners. Visie van de provincie Utrecht op het samenspel met inwoners.
- Provincie Utrecht (2022): Sociale Agenda. Wij doen mee. Beleidskader.
- Rovers, E. (2022): Burgerberaden veroorzaken geen chaos, ze zijn er een oplossing voor.
- Rovers, E. (2022): Nederland heeft een Derde Kamer nodig (en jij zit er straks misschien in).
- Zuure, J. (2022): Het is tijd voor de Raad van Burgers.

Conclusies

- Met betrekking tot **statistische data** hebben we onderscheid gemaakt in de tabellen tussen data die beschikbaar zijn op (1) zowel gemeentelijk, provinciaal als landelijk niveau, (2) alleen beschikbaar op landelijk niveau en (3) alleen beschikbaar voor de gemeente Utrecht. Voor de special is het van belang vooral data te hebben uit de eerste categorie. Dit hebben we in de tabel groen ingekleurd. We zien dat er relatief heel weinig indicatoren zijn in de kolom 'lokale betrokkenheid' (namelijk alleen: 'opkomst verkiezingen', 'vertrouwen in instituties' en 'vrijwilligerswerk'). Vergelijken we deze hoeveelheid met de statistische materialen uit de derde groep (indicatoren voor de gemeente Utrecht) dan zien we een groot verschil.
- Wat betreft **kwalitatieve wetenschappelijke rapportages** op het gebied van lokale betrokkenheid, zien we dat er geen specifieke publicaties zijn die de provincie Utrecht betreffen (wel een publicatie die de gemeente Utrecht betreft). Overige publicaties geven een landelijk beeld.
- Waar het gaat om **beleids- en visiedocumenten** op het gebied van lokale betrokkenheid zien we wel provincie-gerelateerde rapporten. Echter wordt hier binnen de Staat van Utrecht in de regel geen gebruik van gemaakt omdat hierin een beeld wordt gevormd over een gewenste toekomst en geen weerslag wordt gevormd van een 'empirische' (wetenschappelijk meetbare) realiteit.

Al met al is er sprake van een zeer beperkt aantal provinciale data voor het vervaardigen van een special op het gebied van participatie (met accent op lokale betrokkenheid). Alhoewel er in brede (landelijke) zin wel genoeg over te schrijven valt, zal ons inziens de specifiek provinciaal Utrechtse component onvoldoende tot zijn recht kunnen komen.